Archetype

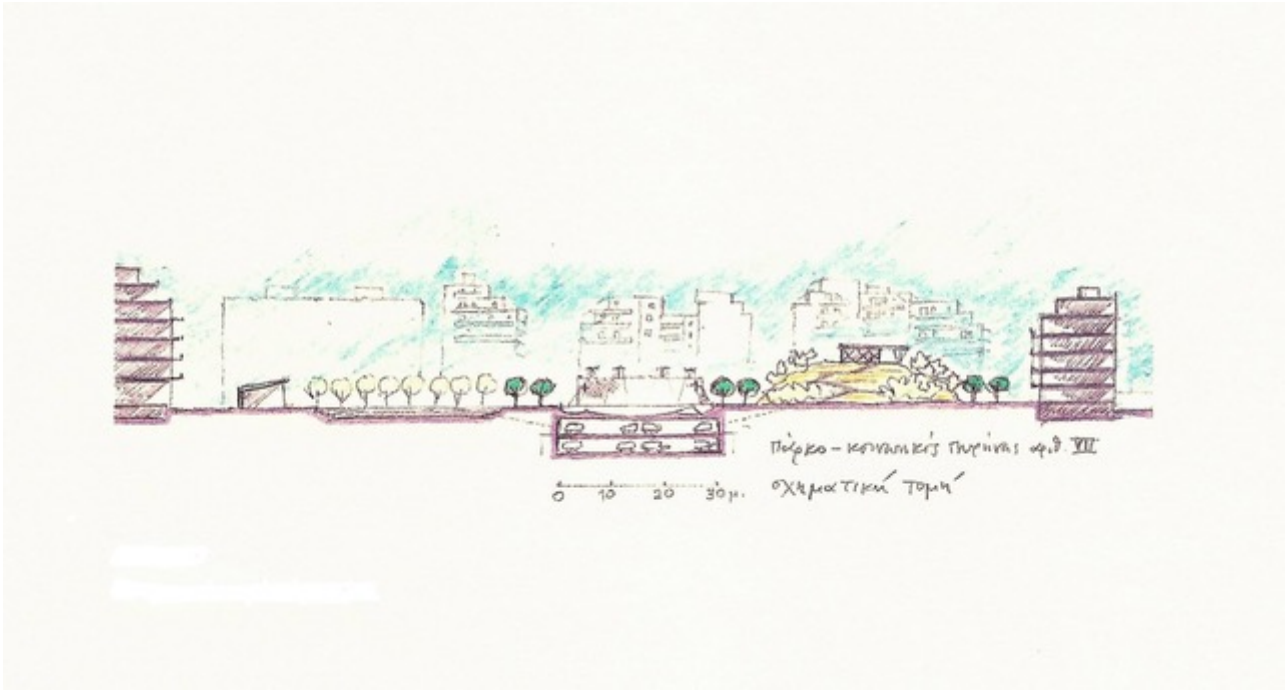

Σιωπή πάνω στην πόλη

Ανδρέας Γιακουμακάτος - 05/11/2021

Εδώ και μήνες, η δημοσιογραφική ενημέρωση για τα έργα στο Ελληνικό κρατάει ζωντανό το ενδιαφέρον μας για όσα συμβαίνουν στο παράκτιο μέτωπο. Αυτή η ενημέρωση φιλοξενείται πλέον στις πορτοκαλί σελίδες των εφημερίδων. Πολύ σωστά, γιατί πρόκειται για μια ιδιωτική επένδυση τεράστιων διαστάσεων και διεθνούς σημασίας, καταρχήν από οικονομική άποψη.

Σωστά, αλήθεια; Οι πολεοδομικές, λειτουργικές και κοινωνικές επιπτώσεις είναι δευτερεύουσες; Μετά από χρόνια συζητήσεων για την πόλη, όχι πάντα ομολογουμένως γόνιμων, μια γενική σιωπή φαίνεται να κυριαρχεί σε μια περίοδο πολύ σοβαρών εξελίξεων στο αθηναϊκό μητροπολιτικό συγκρότημα. Σε διεθνές επίπεδο, τα κύρια θέματα συζήτησης είναι η κλιματική αλλαγή και οι νέες συνθήκες μετά την πανδημία, σε ένα πλαίσιο ωστόσο πολυετών προγραμματικών μετασχηματισμών του αστικού χώρου: από το Λονδίνο και το Μιλάνο μέχρι τις διεθνείς μητροπόλεις της Ασίας και της Αμερικής (βλ. την πρωτοβουλία C40 Cities Climate Leadership Group). Εμείς πού βρισκόμαστε; Επεξεργαζόμαστε ανάλογα ζητήματα ή διαχειριζόμαστε ακόμα τα στοιχειώδη;

Ένα βασικό ερώτημα είναι η σχέση της «πόλης του Ελληνικού» με το αττικό μητροπολιτικό συγκρότημα (με την ευκαιρία, το μεγάλο ή μικρό ύψος του «ουρανοξύστη» εκεί είναι απολύτως δευτερεύον). Έχει μελετηθεί, σχεδιάζεται, συζητείται αυτή η σχέση; Πώς θα ισορροπήσει η νέα εύπορη και ελκυστική πόλη και οι λειτουργίες της με το υπόλοιπο άναρχο και υποβαθμισμένο αστικό περιβάλλον; Γενικότερα, ποια θα είναι τα οφέλη της υπάρχουσας πόλης σε σχέση με το προσεχώς διεθνοποιημένο παραλιακό μέτωπο, το αποκαλούμενο και «αθηναϊκή Ριβιέρα»; Δυστοπικές προβλέψεις για το θέμα, και για τους κινδύνους εκ των πραγμάτων «ιδιωτικοποίησης» και αυτού του κοινόχρηστου αγαθού, διατυπώνονται ήδη αρμοδίως (βλ. Β. Σγούτας, *Ένας Αθηναίος για την πόλη του*, Πλέθρον, 2021).

Από την άλλη, νέες πιέσεις καταγράφονται στην πόλη. Διάφοροι θεσμικοί επενδυτές και εταιρείες έχουν επιδοθεί στη μαζική αγορά ακινήτων στην Αθήνα, εξαιτίας του συγκριτικά χαμηλού κόστους των κατασκευών. Ελέγχει κανείς αυτή την εξέλιξη που αφορά την πραγματική ζωή των ανθρώπων, ή είναι φυσικό η πόλη να «σχεδιάζεται» από την ιδιωτική πρωτοβουλία; Πώς πάνε τα πράγματα με την αποκατάσταση και επανάχρηση του ανενεργού κτιριακού αποθέματος στην πόλη; Γενικότερα, ποιος δημόσιος φορέας μελετά την Αθήνα-μητρόπολη του 21ου αιώνα, τις περιβαλλοντικές προοπτικές της και τη θέση της στο διεθνές περιβάλλον; Ποιος εξετάζει την οικονομική εξέλιξή της σε είκοσι χρόνια -ας πούμε- από σήμερα, που εξαρτάται και από τις διασυνδέσεις (interconnections) της πρωτεύουσας με άλλες μητροπόλεις; Ποιος ασχολείται συστηματικά με την ποιότητα ζωής στην πόλη, με την επείγουσα ανάγκη της μεγάλης κλίμακας ανάπτυξης των δημόσιων συγκοινωνιών; Η νέα δημοτική αρχή στο Παρίσι εργάζεται για την «πόλη των 15 λεπτών της ώρας» που θα απαιτούνται για τη μετάβαση, με τα πόδια ή το δημόσιο μέσον, από την κατοικία στην εργασία, στις υπηρεσίες, στη διασκέδαση.

Τα παραπάνω θα μπορούσαν να ενταχθούν σε έναν συνολικό προβληματισμό για την Αθήνα, που θα τον διαχειριζόταν μια κεντρική και ενιαία μητροπολιτική διοίκηση, η οποία πράγματι έτυχε μικρής διάρκειας ζωής στον Μεσοπόλεμο (υπουργείο Διοικήσεως Πρωτευούσης). Βέβαια, μπορεί και να θεωρούμε ότι η επίλυση της «αθηναϊκής εξίσωσης» είναι περίπου αδύνατη, ή ότι με παγιωμένους πλέον τους -νόμιμους και μη- τρόπους διαμόρφωσης του αστικού χώρου της ελληνικής πρωτεύουσας εδώ και διακόσια χρόνια, κάθε συζήτηση με προγραμματικούς όρους μακροχρόνιων δημόσιων επεμβάσεων στερείται «ρεαλισμού».

Μετά τα παραπάνω, η επιχείρηση «ανάπλασης» -γι' άλλη μια φορά- της οδού Πανεπιστημίου φαίνεται σαν μια ακόμη υπεκφυγή επικοινωνιακής και προεκλογικής κοπής. Στην ιστορία της πόλης, η νομιμοποίηση των αυθαιρέτων και οι επεμβάσεις εξωραϊσμού ή «βιτρίνας» υπήρξαν τα πιο προσφιλή εργαλεία για τη ρύθμισή της. Σχετικά με το τελευταίο, ο Αριστείδης Ρωμανός παρατηρούσε στην εξαιρετικά τεκμηριωμένη έκδοση *Το Ελληνικό και η αναβίωση του κέντρου* (2010, σ. 30): «Σημειώνεται λοιπόν έντονη ασυνέπεια μεταξύ των διαπιστώσεων της κατάστασης του Κέντρου της Αθήνας και των εξαγγελιών του ΥΠΕΚΑ για τις σχεδιαζόμενες δράσεις στην Αθήνα (εξαγγελίες "Αθήνα Αττική 2014" και νεότερες, όπως η προαναφερόμενη πεζοδρόμηση της Πανεπιστημίου). Πρόκειται για προκλητικά έργα που παραβλέπουν οικονομικές δυνατότητες, αγνοούν κοινωνικές ανισότητες, ανατρέπουν οφθαλμοφανείς προτεραιότητες και επιδεινώνουν πιθανώς τη λειτουργία της πόλης· με άλλα λόγια, έργα πολυτελή, περιττά και ενδεχομένως βλαβερά. Ευτυχώς, απέναντι στον ναρκισσισμό των επαγγελλομένων την πεζοδρόμηση των αρτηριών, ακούγονται και μερικές προσγειωμένες, επικριτικές φωνές, που τοποθετούν τα πράγματα σε ευρύτερη βάση». Ενώ ο Harry Gugger, καθηγητής στο Ομοσπονδιακό Πολυτεχνείο της Λωζάννης και μελετητής της Αθήνας, σημείωνε δηκτικά την ίδια περίοδο: «Όταν μια πόλη έχει να αντιμετωπίσει τόσα προβλήματα, το να πεζοδρομήσεις έναν μεγάλο δρόμο, να φυτεύσεις δέκα δένδρα είναι η εύκολη λύση, το τυπικό πολιτικό ένστικτο» (*Η Καθημερινή*, 5.12.2010). Η ιστορία εμφανίζεται ως παρωδία διαρκείας;

Συνεπτυγμένη μορφή του άρθρου δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα *Το Βήμα*, 24 Οκτωβρίου 2021.

Εισαγωγική εικόνα: Σχηματική τομή πάρκου γειτονιάς (Αρ. Ρωμανός, *Το Ελληνικό και η αναβίωση του κέντρου*, 2010, σ. 73).